

CVIJEĆE U PEJZAŽIMA MATE CELESTINA MEDOVIĆA

FLOWERS IN THE LANDSCAPE OF MATE CELESTIN MEDOVIĆ

I. Miljković

SAŽETAK

U bogatom biljnom carstvu sredozemne klime ističe se ljepotom raznoliko cvijeće, koje raskošnim vatrometom boja fluidno nadahnjuje opojnost i specifičnost pejzaža. Ushićenje krajobrazu daju razigrani oblici rastlinstva uz lelujanje blagog povjetarca, drhtanje jutarnje sumaglice, treptaj podnevnih sunčevih zraka i smiraj zalaska sunca. Opjevan je jadranski pejzaž, ali ga nitko nije tako vjerno i snažno oslikao kao najveći hrvatski slikar M. C. Medović. Na poticaj Vlaha Bukovca u kasnijoj fazi svog bogatog slikarskog opusa prelazi na slikanje pejzaža u kojima je dao djela neprocjenjive vrijednosti. To su slike koje ushićuju dušu svojom ljepotom. Medović je na platnu fiksirao boju cvjetnog i raspjevanog pejzaža puna životne snage. Na njegovim pejzažima ističu se grmovi rumenih vrijesova u svim svojim čarobnim rasplamsalim kolorističkim varijantama, od ranog do kasnog cvata. Tu su beskrajni sagovi brnistrina žutila, smilja i polja prepuna proljetnog cvijeća. U pejzažima, a posebice pelješkim (Vrijes, Vrijes u polju, Rumeni vrijes, Vrijes i pinija, Kunovsko polje, Livada u cvijeću, Proljetni pejzaž, Proljeće, Poslije proljetne kiše, Pelješki pejzaž, Pelješko-korčulanski kanal, Krajolik sa smiljem, Primorski pejzaž, Brnistra u cvatu, Ruža i mnoge druge). Medović nadahnjuje dušu ljepotom uz izraz nostalgije i sjete za rodnim krajem.

Njegovi ovjekovječeni predivni pejsaži podstrek su za proširenje u uzgoju i očuvanje autohtone flore poput vrijesa, ružmarina, kadulje, pelina, smilja, lavande, brnistre i mnogih drugih vrsta u gradskim cvjetnjacima, parkovima i kućnim vrtovima.

ABSTRACT

In the rich plant kingdom diverse flowers stand out, which with a profuse display of colours fluidly inspire the intoxication and specific quality of the landscape. The animated forms of vegetation with the slight swaying of the breeze, quivering of the morning mist, flicker of midday sunrays and the sunset fill the landscape with enthusiasm. The Adriatic landscape has been praised in poems, but nobody has depicted it so well and so powerfully as the greatest Croatian painter M. C. Medović. On the initiative of Vlaho Bukovac in the later phase of his rich painting opus he started painting landscape and produced paintings of priceless value. These paintings fill one with enthusiasm by their beauty. Medović fixed on canvas the colour of blossoming and rhapsodic landscape full of life energy. Bushes of red heather in all their fascinating blazing colour variations from early to late blossoming are prominent in his landscapes. There are endless carpets of the yellowness of the Spanish broom and immortelle and fields crammed with spring flowers. In his landscapes, particularly from Pelješac (Heather, Heather in the field, Red heather, Heather and the stone pine, Kunovsko field, Flowering meadow, Spring landscape, Spring, After spring rain, Pelješac landscape, Pelješac and Korčula Channel, Landscape with immortelle, Littoral landscape, Spanish broom in bloom, Rose and many others) Medović inspires with beauty and the expression of nostalgia and melancholy.

His immortalized beautiful landscapes are the impetus for preserving and spreading the autochthonous flora such as heather, rosemary, sage, wormwood, immortelle, lavender, Spanish broom and many other varieties in town flower gardens, parks and home gardens.

KRATAK OSVRT NA ŽIVOTNI PUT UMJETNIKA

Velikan hrvatskog slikarstva Mato, Krsto, Baldo Medović pri zavjetu "vivendo inoboedientia, sine proprio et in astiate", stupanjem u franjevački samostan Male breće u Dubrovniku uzeo je ime Celestin. Na svojim slikama čvrstom legaturom povezivao je "M" i "C" u Mato Celestin Medović.

Rođen je 17. studenog 1857. godine u Kuni na Pelješcu, gdje su ga prisno zvali "Dum Mate", a umro je 20. siječnja 1919. u sarajevskoj bolnici. Pokopan je uz najveće počasti u Kuni.

U samostanu Mala braća u Dubrovniku Medovićevu sklonost slikarstvu uočio je njegov učitelj Claudio Mariotti, rodom iz Umbrije. Pričao je Medoviću o ljepoti umbrijskog pejzaža, o umjetnosti i poticao maštu mladog slikara. Tu ga je posjetio veliki slikar i dobar prijatelj Vlaho Bukovac, koji je izrazio žaljenje što Medović nema uvjete za obrazovanje i razvoj umjetničkog stvaralaštva. No, ubrzo je u samostan stigao General franjevačkog samostana iz Rima. Na prijedlog i uz pomoć Generala franjevačkog samostana Bernardina del Vago da Portogruaro mladi svećenik Celestin dolazi u Italiju, a 1880. godine u Rim strudirati slikarstvo u samostanu Sv. Izidora. Radio je slike za franjevačke samostane diljem Italije, pa je tako proputovao mnoga mjesta Italije. U Firenci se zadržao punih 9 mjeseci u školi Antonia Ciseria. Povjesničari umjetnosti smatraju da je to bilo najznačajnije razdoblje njegovog umjetničkog formiranja u Italiji. U samostanu Sv. Izidora u Rimu General Bernardo da Portogruaro dodijelio mu je za učitelja nazarenskog epigona, uvaženog umjetnika, Ludovica Seitza, kojeg je J. J. Strossmayer angažirao za izradu freski u Đakovačkoj katedrali. Mladi Medović ubrzo napušta učitelja Seitza, pohađa atelje i prihvaća za učitelja Giussepea Grandia.

Medović je 1888. nastavio studij slikarstva u Münchenu na "Königliche Akademie der Bildenden Künste", gdje su mu učitelji bili profesori: Gabriel Hackl, Ludwig Löfftz i Aleksander Wagner.

Kada je 1890. godine car Franjo Josip posjetio munchensku Akademiju zatražio je da upozna najboljeg studenta. Tada mu je direktor Akademije Ludwig Löfftz predstavio Celestina Medovića.

Umjetničke slike Celestina Medovića nalaze se u brojnim crkvama, samostanima, galerijama i privatnim zbirkama u Europi, a posebice u Italiji (Rim, Fucecchio, Ancona, Cesena, Spoleto, Trst, Vicenza itd) i Hrvatskoj (Kuna, Pridvorje, Dubrovnik, Slano, Zagreb, Križevci, Đakovo, Nova Gradiška, Požega, Bjelovar, Beram itd.). Zaredale su se brojna izložbe, od one u Rimu (1882., 1884.), do Petrograda (1899.), Frankfurta (1895.), Pariza (1893., 1900., 1911.), Lwowa (1894.), Budimpešte (1896., 1907., 1909., 1910., 1911.), Kopenhagenu (1897), Münchenu (1890., 1910.), Warszawa (1894.), Sofiji (1906.), Beču (1913.), Beogradu (1904.), Zagrebu (1887., 1901., 1905., 1906., 1909., 1910., 1911.), Osijeku (1906.), Opatiji (1914.) itd. kao i brojne poslije smrti umjetnika.

Slikarstvo Celestina Medovića može se podijeliti prema tematici koju je slikao u više skupina od kojih bi mogli izdvojiti: sakralno slikarstvo, povijesno slikarstvo, portrete, mrtve prirode, genere slikarstvo (motivi antičke žene), marine i pejzaže.

CVIJEĆE U PEJZAŽIMA

Medović je rano počeo slikati pejzaže, ali se u najvećoj mjeri predao slikanju pejzaža u kasnijoj fazi, tj. pelješkoj fazi, i to na prijedlog Vlaha Bukovca, koji mu je sugerirao da pređe sa slikanja u ateljeu na neposredni kontakt s prirodom. Ovu fazu njegovog stvaralaštva lijepo je opisala Vera Kružić Uchytalo u monografiji "Medović", ovim riječima "... u neposrednom kontaktu s prirodom na Pelješcu nastojao je na platnu fiksirati sunčano svjetlo, titravost atmosfere, a pročišćene svijetle i otvorene boje postaju sada njegov glavni slikarski medij". Brojni su pejzaži koje je izradio veliki umjetnik, a gotovo je uvijek u njima istaknuta ljepota prirode obogaćena cvijećem.

Među prvim pejzažima ističe se "Umbrijski pejzaž" iz 1881. godine. Slijede pejzaži: "Izlazak sunca", "Vedute i pejzaži iz Fucecchija", "Delorita", u kojem se pojavljuje vrijes, koji će kasnije dominirati u pejzažima, kao što je i istaknuto u ponovljenom tj narednom pejzažu "Delorita" s ljubičastim vrijesom u cvatu. U pejzažu "Krajolik krošnjastih pinija" ističe se žarko purpurna boja vrijesa. Velik je broj predivnih pejzaža u kojima je nazočno cvijeće ili je cvijeće središnji motiv. Nije nam cilj studiozno iznositi umjetničku vrijednost prekrasnih pejzaža. Osvrćemo se samo na one najljepše i najbogatije sa samoniklim autohtonim cvijećem, kako bi skrenuli pozornost vrtnih pejzažista na ljepotu i potrebu očuvanja prirodnog izvornog florističkog ugođaja u projektiranju perivoja, vrtova i gradskih gredica cvijeća. Dovoljno je pogledati "Pelješki motiv" iz Umjetničke galerije u Dubrovniku i "Vrijes" iz posjeda obitelji Ostoja pa de se uoči titravost atmosfere. Prekrasan je "Pejzaž s nerascvalim vrijesom", rađen posve žitkim uljnim namazom, a boja vrijesa je nečista i tamna. Zadivljuje pejzaž "Livada s cvijećem", koji predstavlja aglomeraciju rastvorenih, pastoznih nepravilnih mrlja žutog i ružičastog cvijeća. Kako ističe autorica monografije "Medović", gospođa Vera Kružić Uchytal, veliki slikar nije slikao pelješki pejzaž samo u vatrometu duginih boja, već ga je slikao u sutonu i zori, i za oblačnih i kišnih jesenskih i proljetnih dana. U ponešto tumornom atmosferskom ugođaju realizirao je nekoliko slika natprosječne likovne kakvoće. U tom duhu rađen je i jedan od najljepših pejzaža iz čitavog pejzažnog opusa. To je slika "Poslije proljetne kiše" suzdržano pretjeranog šarenila livade prepune bijelog i sivkastog cvijeća. Pejzaž "Vrijes" iz Moderne galerije u Zagrebu dočarava bojom vrijes, koji postaje simbol Medovićevog pejzaža. "Vrijes" iz Župnog dvora Sv. Marka u Zagrebu gotovo vrišti u lepezi živih boja, što ih priroda i sunce daje.

"Rumeni vrijes" u vlasništvu Ante Omana ističe se svojom ljepotom boje tamnog namaza, a djeluje šareno s rumenim vrijesom u sredini, dok čitavom slikom dominira mlado stablo pinije. "Vrijes" u vlasništvu obitelji Vajda predstavlja kontrast raznih ljubičastih boja tamne kadulje i dvije nijanse rumena vrijesa. "Rascvala brnistra" slika je s impresionistički slikanim cvijećem, gdje se žuta boja tonom i fakturam u dubinu kondenzira, a najjačeg je intenziteta na granici susreta s morem. Posebice se ističu svojom ljepotom: "Proljetni pejzaž", "Poslije proljetne kiše", "Pelješko-korčulanski kanal", "Krajolik sa smijem", "Vrijes u polju" i "Pelješki pejzaž", pa donosimo njihove slike, odnosno reprodukcije. Dajemo i kratak opis samo ovih predivnih slika, jer je ukratko nemoguće dati i čak i najkraći osvrt na bogati opus velikog umjetnika za sve pejzaže u kojima je prisutno cvijeće. Medović je toliko toga fiksirao na platnu i ovjekovječio u svojim pejzažima da će još dugo biti uzor drugima. Cjelokupan umjetnički opus Medovića toliko je da se s divljenjem prema tome velikanu hrvatskog slikarstva čudimo. Kada je sve to stigao? Otkuda je crpio toliku energiju i nadahnuće? Koliku je umjetničku snagu i sposobnost imao kada je to sve mogao ostvariti i kao dar neprocjenjive vrijednosti ostaviti svom hrvatskom narodu i znatno šire izvan svoje domovine Hrvatske.

"Proljetni pejzaž" s bogatstvom cvijeća na prirodnoj livadi dominira slikom. Iza cvijeća je veliko stablo slobodne razgranate krošnje, a u pozadini brežuljci iznad kojih su gotovo u gibanju prikazani bijeli svijetli oblaci. Kompozicija je to tipičnog pelješkog krajolika. "Poslije proljetne kiše" najljepši je Medovićev pejzaž sa cvijećem. U prednjem planu slike vidi se livada prepuna proljetnog cvijeća bijele boje, sivkaste i prigušeno žute. Desno je kamenita gromada, koja dominira slikom, sa sočnim namazima sive svijetlomaslinaste i modre, s diskretnim žućkastim odrazima sunca i sjenama smeđe boje. Lijevo je more srednje intenzivnog modrila. Jedna rascvala agava para svijetle oblake na plavom nebu. Kišom osvježeno cvijeće blista i podrhtava svojom ljepotom, šarenilom, a mogli bi reći i nježnošću. "Pelješko-korčulanski kanal" prekrasan je sunčani pejzaž prepun vrijesa s toplim zasićenim koloritom. Vrijes rumeni, svijetlo roza, ljubičasti i s bijeloroza cvijećem dominiraju slikom, a u pozadini je osamljeno stablo i više stabala uz crkvicu koja se nalazi tik na obali mora. Zelenilo varira od žutozelene do smaragdne i zelenosive. Koloristički je najizrazitiji središnji dio slike s impastima intenzivno ljubičaste, žarko žute, narančaste i crvenosmeđe boje. Boja mora srednjeg je intenziteta.

"Krajolik sa smiljem" predstavlja livadu prepunu smilja intenzivne žarkožute boje koja dominira čitavom slikom. Iza smilja ističu se kaktusi i agave blijedo zelene boje. Na kraju je more i uočljiv masiv ispod bijelog neba. "Pelješki pejzaž" bogat je vrijesom u cvatu, boje cvjetova se prelijevaju od bijele do modrovioletne i ružičaste. Nad cvijećem se osjeća tretptaj sunčeve svjetlosti. "Vrijes u polju" osvaja svojom ljepotom na prvi pogled. Bujni grmovi vrijesa na plodnom poljskom tlu s razigranim vatrometom boja zauzimaju prednji plan slike. Cvijeće vrijesova prelijeva se u nijansama od blijedoružičaste do ljubičastomodre i žarko rumene. U drugom planu su bujna stabla iza kojih je zasićeno modro nebo s bijelo-žućkasto sivim oblacima.

ZAKLJUČAK

Ljepota krajolika bogatog mediteranskim flornim obilježjem ne može biti nadmašena. Unošenje novih biljnih vrsta umanjit će autentičnost okoliša. No, ukoliko ih se i unosi, one nebi smjele biti dominantne.

Osjećaj ugođaja pri šetnji našim perivojima ili uz cvjetne gredice u našim južnim gradovima proizlazi upravo iz osebnosti i specifične ljepote mediteranske flore. Stoga treba ne samo zadržati, već i više uzgajati lijepo raslinje što vatrometom boja i mirisom ushićuje i odmara. Uz obalu nas zadivljuju žuti sagovi rascvalih brnistra, smjenjivani sa sivozelenim lišćem i tamno-ljubičastim cvijećem kadulje ljekovite, smaragdne do tirkiz zelene boje ružmarina sa cvjetovima ljubičasto plave boje, a ugodnim mirisom i lišća i cvijeća. U toj harmoniji boja zlatnožuti cvjetovi smilja upotpunjuju sklad. Kakolije lijepo tek kožasto lišće pelina sa sivozelenom bojom i žutim cvjetovima u kiticama uzdignutim iznad grmića. Oni svojim čarom blistaju na suncu. A tek rasvali vrijesovi jarkih boja od bijele do ružičaste, ljubičaste i plave kao da pjevaju, privlačeći pažnju prolaznika da se zaustavi i pažljivije pogleda na njih. Sve tako od rane zore preko sunčanog dana do sutona, ali i za kišnih dana i poslije kiše kompozicija razigranih boja i tonova odzvanja poput sentimentalne nostalgije, ali i vedre vesele glazbe. Te prekrasne ugođaje prirode fiksirao je kistom u svojim pejzažima gotovo redovito obogaćene cvijećem naših livada, naših polja. Nije slučajno pjesnik Preradović pjevao "U svom polju daj mi groba. Svojim cvijećem grob mi kiti". Odmarajmo oči, na zato prikladnim objektima i uživajmo u skladu oblika i boja cvijeće našeg

mediteranskog raslinstva, kao što uživamo i divimo se cvijeću u pejzažima što ih je za uvijek na platno fiksirao i spasio od zaborava veliki umjetnik slikar Celestin Mate Medović. Pejzaži s cvijećem našeg mediteranskog podneblja umjetnika kolorista Celestina Mate Medovića i Vlaha Bukovca, najistaknutijih ličnosti prve generacije velikih hrvatskih slikara, u njihovom se opusu predstavlja kao posebna slikarska gama. Neka njihove prekrasne slike, do danas nenadmašive ljepote i umjetničke vrijednosti, budu podstrek hortikulturnim stručnjacima, pejzažistima da u svojim projektima i kreacijama iskoriste bogatsvo mediteranske flore.

LITERATURA

Vera Kružić Uchytíl (1978): Medović, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb

Adresa autora – Autor's address:

Prof. dr. sc. Ivo Miljković
10000 Zagreb
Čazmanska 2

Primljeno: 12. 4. 2003.